

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РАДІАЦІЙНОГО ТА ХІМІЧНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Михалко О.Г., ст. викладач каф. ТВППТ
Сумський національний аграрний університет
Україна

За офіційними даними ДСНС України, щороку відбувається близько 150 надзвичайних ситуацій. У країні функціонують понад 26700 потенційно небезпечних об'єктів. Матеріальні збитки, завдані надзвичайними ситуаціями техногенного та природного характеру за останні 10 років, оцінюються близько 7 млрд грн. Щороку сума збитків зростає [6]. У Концепції Загальнодержавної цільової програми розвитку цивільного захисту на 2015 – 2019 рр. зазначено, що результати аналізу стану цивільного захисту в Україні свідчать про гостру потребу оптимізації управління процесами захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій [7]. Серед проблемних питань, що на сьогодні стримують розвиток єдиної державної системи цивільного захисту населення і територій, ДСНС України відзначає, зокрема, суттєві розбіжності в законодавчих актах щодо розбудови системи реагування на надзвичайних ситуацій у цілому, низький стан забезпечення захисту населення від вражаючих факторів НС [6; с. 12].

Аналіз наукової літератури з наведеної проблематики показав, що вчені, як правило, зосереджуються на загальних питаннях реформування та розбудови вітчизняної підсистеми державного управління сферою цивільного захисту, не вдаючись до аналізу конкретних прикладних проблем, пов'язаних із необхідністю вдосконалення організаційно-правового механізму за окремими напрямками державної політики у цій сфері, у т.ч. на місцевому рівні. Усе це обумовлює актуальність дослідження у даному напрямку та дозволяє визначити його мету, яка полягає у визначення особливостей організаційно-правового забезпечення здійснення на районному рівні державної політики у сфері цивільного захисту за такими її основними складовими, як радіаційний та

хімічний захист. Згідно з Кодексом цивільного захисту України радіаційний і хімічний захист належить до категорії одного з основних заходів державної політики у сфері цивільного захисту. Він забезпечується, зокрема, шляхом завчасного накопичення і підтримання в постійній готовності засобів радіаційного і хімічного захисту, обсяги і місця зберігання яких визначаються диференційовано відповідно до зон можливого ураження [3]. Мова піде про недоліки організаційно-правового механізму забезпечення на районному рівні засобами радіаційного і хімічного захисту населення і особового складу територіальних формувань цивільної оборони, які утворюються в областях, районах, м. Києві, на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності й підпорядкування у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Такий порядок, до речі, до цього часу в Україні відсутній. До формувань цивільного захисту належать загони, команди, групи, ланки, які призначені для проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у разі надзвичайних ситуацій).

Чинний на сьогодні механізм забезпечення населення і особового складу формувань засобами радіаційного і хімічного захисту безпосередньо визначений постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення населення і особового складу формувань засобами радіаційного та хімічного захисту» [5]. Цей підзаконний акт, зокрема, визначає, що в разі застосування ядерної зброї та інших видів зброї масового знищення проти України в умовах воєнного стану така категорія, як непрацююче населення, забезпечується засобами індивідуального захисту органів дихання від бойових отруйних речовин – ДСНС України за рахунок коштів державного бюджету. Також Порядком передбачено, що в аналогічній ситуації особовий склад територіальних формувань забезпечується засобами індивідуального захисту органів дихання від бойових отруйних речовин, засобами захисту шкіри, респіраторами, приладами радіаційної розвідки і дозиметричного контролю, військовими приладами хімічної розвідки (або уніфікованими приладами хімічної розвідки), обласними, Київською міськими та районними

держадміністраціями за рахунок коштів місцевих бюджетів. У разі виникнення надзвичайних ситуацій на радіаційно- та хімічнонебезпечних об'єктах господарювання в умовах мирного стану населення і особовий склад територіальних формувань забезпечується такими засобами радіаційного і хімічного захисту місцевими державними адміністраціями за рахунок коштів місцевих бюджетів. Також цими органами влади за рахунок коштів місцевих бюджетів особовий склад територіальних невоєнізованих формувань має забезпечуватись спеціальними (промисловими) приладами хімічної розвідки (або уніфікованими приладами хімічної розвідки) [5].

Варто наголосити, що в частині зазначених напрямків, які, згідно з Порядком, повинні фінансуватись за рахунок місцевих бюджетів, його вимоги не виконуються, оскільки відповідно до глави 14 нині чинного Бюджетного кодексу України «Розмежування видатків між бюджетами» ці видатки не належать до категорії тих, що здійснюються з місцевих бюджетів. Водночас, ч. 2 ст. 85 Бюджетного кодексу України заборонено планувати за цим Кодексом [1].

Це і є основною причиною того, що на практиці відповідна складова завдання радіаційного і хімічного захисту на районному рівні не реалізується. У зв'язку з цим, доцільно внести зміни до Порядку, встановивши, що непрацююче населення та особовий склад територіальних формувань забезпечується місцевими державними адміністраціями зазначеними вище засобами радіаційного і хімічного захисту за рахунок коштів державного бюджету. Такий крок дасть можливість зазначеним органам влади хоча б планувати видатки на зазначену мету і, залежно від фактичних обсягів субвенцій з державного бюджету, закуповувати відповідні засоби радіаційного і хімічного захисту та поступово поповнювати їх фонд. Забезпечення такими засобами формувань цивільного захисту фактично унеможлиблюється ще й тією обставиною, що на сьогодні в державі відсутня необхідна правова база щодо їх створення і функціонування.

Тому майже нічого не залишається, як погодитись із пропозицією ДСНС України, яке (вже, до речі, не перший рік) пропонує «...завершити розробку типового положення про порядок створення, утримання і використання невоєнізованих формувань цивільного захисту та типових табелів їх оснащення...» [6]. Забезпечення непрацюючого населення (а за великим рахунком, така ж ситуація із засобами радіаційного і хімічного захисту на підприємствах та організаціях). Так, за інформацією ДСНС України, «...внаслідок розбронювання мобілізаційних запасів засобів радіаційного та хімічного захисту на особливий період непрацююче населення не забезпечене засобами індивідуального захисту від бойових отруйних речовин» [5].

Тут існує декілька серйозних проблем:

- великі обсяги бюджетних коштів, яких потребує реалізація вказаного напрямку радіаційного і хімічного захисту;
- відсутність на території України виробництва засобів захисту органів дихання від бойових отруйних та небезпечних хімічних речовин через відсутність попиту на таку продукцію;

На районному рівні ситуація ускладнюється невирішеністю питання щодо механізму фінансування видатків на утримання складських приміщень, призначених для зберігання засобів радіаційного і хімічного захисту. Переважна більшість споруд цивільного захисту перебуває на балансах місцевих бюджетів, які не в змозі їх утримувати на належному рівні. З метою врегулювання наведеної ситуації доцільно збільшити видатки на утримання райдержадміністрацій (за рахунок відповідного зменшення видатків на утримання ДСНС України) для того, щоб ці місцеві органи виконавчої влади змогли належним чином забезпечувати підтримання у функціональному стані складських приміщень, споруди цивільного захисту. Вбачається, що ситуацію із належним забезпеченням населення засобами радіаційного і хімічного захисту можливо на національному рівні вирішити виключно шляхом прийняття в установленому порядку відповідної загальнодержавної цільової програми,

забезпечивши її належне фінансування за рахунок, передусім, коштів Державного бюджету, а також інших джерел.

Таким чином, на основі аналізу особливостей організаційно-правового забезпечення державної політики у сфері цивільного захисту щодо радіаційного та хімічного захисту на рівні району можна зробити висновок, що в цій частині національна система протидії надзвичайним ситуаціям далека від досконалості і потребує гармонізації, а залишати її в такому стані не можна через дуже масштабні наслідки від надзвичайних ситуацій такого характеру.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України // Відом. Верховної Ради України. – 2019. – № 37. – Ст. 189.
2. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року за N 5403-VI.
3. Про затвердження Порядку забезпечення населення і особового складу формувань засобами радіаційного та хімічного захисту : постанова Кабінету Міністрів України від 19 серп. 2002 р. №1200 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 34. – Ст. 1597.
4. Інформація про стан та проблеми функціонування єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру. – Режим доступу : http://www.dsns.gov.ua/program_KMU/inform/inform.php.
5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми розвитку цивільного захисту на 2015 – 2019 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2015 р. № 1156-р. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Гончарук В.Є., Качан С.І., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.
7. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навч. посібник.– К: Центр учбової літератури, 2008.– 158 с.